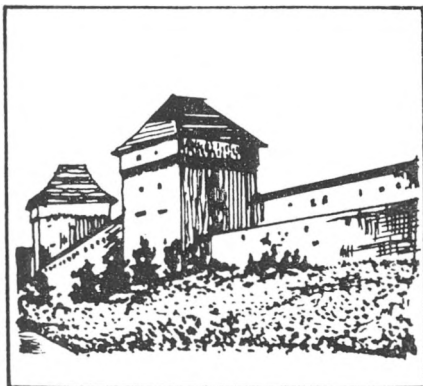

KÖVÁRI LÁSZLÓ:

A MAROSVÁSÁRHELYI VÁR

Marosvásárhely, mint a Székelyföld egyetlen nagy és királyi városa, több tekintetben nevezetes; jelenleg azonban csak vára érdekel bennünket. A város a Maros balpartján, épen a folyó mellett terül. A városba délkelet felől hegy előfoka nyúlik be, erre épült vára.

A városnál magasabban áll. Délről és keletről, hol a hegygel összefügg, 40 lépésnyi sánc mélyed. Ezen sáncozatból emelkedik ki négyszegre vont téglaköfal, mely 5-6 öl magas, négy szegletén négy bástya, míg a városra néző észak-nyugoti

oldalán, a szegletbástyákon kívül több bástyája is van.

Belé a város felől visz az út. A mint kapuján belépünk tágas várudvar nyílik fel, mekkora Fejérvárt kivéve, Erdély egy várában sincs. Tágasságra nézve tehát a marosvásárhelyi vár jó erődjeink közt másod helyen, mint amelynek körmérete 900 lépésnyi, s 200 lépés az átmérője.

A vár udvarának délnyugati részét a reformátusok egyháza, a délkeleti emeletes várparancsnoki lak foglalja el, egyéb épületei a várfal mellett fekszenek. Mindazáltal annyi tér marad fenn, hogy rajta egy pár zászlóalj kényelmesen teheti mozgásait.

A várba a főúton kívül, ugyancsak a város felől, gyalog út is vezet el az egyházba, hol az isteni tisztelet jelenleg rendesen foly, azonban a múlt században Mária Terézia azon megszorítása következtében, mely szerint a protestáns egyházakat újjáíttatni nem lehet, e templom a gót izlés egyik műve, csaknem összedűlt vala.

E ponton régen kolostor volt, mint Báthori István vajda a XV. század második felében várrá alakított, hogy a székelyeket, kikre adót vetett, féken tarthassa. A székelyek a vajda ellen az udvarnál felléptek, a vajdát megbuktaták, a vár összement. Bekövetkeztén 1556-ban a szekularizáció, e helyet János Zsigmond a városnak adományozta.

Beállván a Bástá kora, azon esemény, hogy Bástá katonái 1602úrnapiján Vásárhelyt kirabolák, ismét kívánatossá tette egy erőd építését. Úgy épített ezt a város vagyona megmenthetése tekintetéből: mire a várfal építése céhek szerint rovatott ki a polgárookra. Mint Nagy Szabó Ferenc írja, Borsos Tamás városbíró, a Bástá-féle zavarokban többedmagával Brassóba szorulván, falait addig nézegeté, hogy hazajövet várépítését terjeszté a város elé. Úgy kezdék el, hogy a leégett kolostor alapján 1602augusztusában, már Sz. Mihály napjára kapuit is felvonák, s belezárkoznak; később aztán bástyákkal is elláták.

Más évben, 1603-ban Bástá György Dévára országgyűlést hirdet, melyben e várat a székelyek lerontatni kívánják, törvényök szerint azt igényelvén, hogy Székelyföldön várnak lenni nem szabad. Két napon át mind sürgeték lerontását, de alapítója, Borsos, ékesszólásával megmentette.

Igy épült és tartatott meg e vár, mely aztán 1775 táján a város birtokából a katonaság kezébe ment át, hol ma is van.

Vásárhely és e vár körében sok sajtáságos esemény vonult el. Itt folytak a mesés ökörsütések a magyar királyok korában.

Ismeretes tény, hogy régen a Székelyföld minden szabad polgára, az elsőtől az utolsóig, nemesi kiváltságban élt: pénzdótot nem fizetett, hanem minden adójuk abban állt, hogy mikor a király trónra lépett, nőszült vagy első fia született, minden székely ez alkalomra ökörral adózott. Ezen adószedés ökörsütés nevet horda. Ilyenkor a székelység, hogy királya iránti hódolatát bemutassa, Vásárhelyre hajtá minden ökrét, királyi adószedők elébe. A kihajtott ökröket a tulajdonsok négyenként az adószedők elé állították. Ekkor a birtokos elválasztá kettőt, a harmadikat elválaszták a király számára, negyedik ismét a székelynek maradt. Mások szerint e választás nem négy, hanem hat ökör közül történék. Amely székelynek csak egy vagy két marhája volt, az másokkal állította össze. Az így beszedett ökrökre azonnal bélyeget sütének, s e bélyegzésről nevezték az egészet ökörsütésnek. Ezen adózás színtere a város azon része volt, melyet régi baromvásár utcának hívnak, a város keleti részén. Mivel ily alkalommal vásár és cserebere folyt, a városnak Vásárhely lön a neve.

Mily jövedelmes adó-nem vala ez, onnan gondolhatni, hogy történéseink 30-40.000 ökröt is említének, mint elbélyegzettet. Ezen ökörsütésből 1506-ban gonosz lázadás kerekedett. Minthogy ez idő előtt se Zsigmond, se V. László, se Mátyás királynak nem vala fia, s mivel ekkor II. Lajos születésére ökröt kértek, a székelység mint szokásból kiment adót, megtagadta. S midőn a királyi adószedők keményebb eszközökhöz nyúlnának, a nép fegyverre kelt. Tomori Pál jöve Budáról ellenök, de a reájok jött hadat itt a város alatt bevárták, Tomorit megverék. S csak később és nagyobb erővel leheté őket rendre hozni.

Ezen megtagadási eset Izabella királyné ellen, midőn János Zsigmondja született, még egyszer megújult. S e volt az utolsó ökörsütés.

1551-ben itt csata volt. Izabella királyné ellenségei ellen a töröktől segílyt kért. A közelgő sereg azon részét, mely Moldovából jött, Martinuzzi árulásából I. Ferdinánd javára alatta megverék.

1556-ban azonban épen az itteni országgyűlésen határozatott el az, hogy az ország mégis csak eláll I. Ferdinándtól, még pedig vissza a török pártjára.

Izabella halála után, az ifjú János Zsigmond ellen, a székely nép 1562-ben ismét feltámadott, innen nem messze, a vajai rétre gyülekezett. A 40.000-re növekedett néptömeg a birtokosok ellen kezét emelt. A fejedelem hozzájuk küld, kérdeti, hogy mit kívánnának: ők minden hajdani kiváltságukat követelték. Erre Majláth Gábor sereggel ellenök jött, megütköztek: a győzelem a népé lett, maga Majláth alig mentheté meg életét, Vásárhelyre futott, a mostani vár helyén állt kolostorba. Azonban segílyére jött Radák László ezer lovas-, s ezer gyaloggal, s most a székelyek vesztek. Erre lett a híres segesvári hongyülés 1562. jun. 20-án, hol a székely nép kiváltságait elkobzák, s hol e felkelés főnöke Nagy György és társai kivégeztettek.

1659. szept. 24-én itt országgyűlés van, mely a radnóti kastélyban táborozó II. Rákóczi György volt fejedelmet székébe harmadszor is visszatette, s szept. 29-én onnan a városba nagy pompával behozta.

1661 szeptemberében erre Ali basa ide érkezett, s Kemény János helyébe fejedelmet keresett. Elküldte Apafi Mihály után Ebesfalvára, ide hozatá, s szept. 5-én megválasztatá.

A Rákóczi forradalom kezdetén Guti István kuruc vezér ide jött, a várost felégeté, de a kastélyt bevenni nem tudá.

1707. ápr. 5-én itt igttattott be a kuruc világ vezére, Rákóczi Ferenc, erdélyi fejedelemségbe, mely ünnepély a postaréten, a várostól északkeletre eső rétségen folya le.

1554-ben Medgyesről a kir. tábla ide tétetett át, ma is itt van.

1848-ból is maradt Vásárhelynek csataemléke. Berzenczei idehozá az Agyagfalvára összehívott székelységet. Gedeon altábornagy a császáriakkal megjött, s nov. 5-én az ágyú nélküli székelységet szétágyúzá, mire a város és vár a győztes hatalmában maradt. E nap óta a kormány tartá a várat 1849. jan. 13-ág, mikor Bem elényomult, s ezen év augusztus 2-ág kezét rajta tartá.

Kövári László: Erdély építészeti emlékei. Kolozsvár, 1866. 101-105. oldal.